

Prawna koncepcja agropresiębiorczości

1. Pojęcie agrobiznesu

Pojęcie agrobiznesu ukształtowane zostało przez nauki ekonomiczne, które, dokonując analizy zjawisk i stosunków gospodarczych, najwcześniej dostrzegły i ujawniły odrębności rolnego obrotu gospodarczego. Za specyficzne uznane zostały stosunki gospodarcze (produkcyjne, wytwórcze) i powiązane z nimi relacje – handlowe, usługowe, społeczne, administracyjne a nawet terytorialne, które cechują rolniczą działalność wytwórczą oraz działalności powiązane, realizowane w gospodarstwach rolnych oraz innych jednostkach gospodarczych na obszarach wiejskich².

Współczesne pojęcie agrobiznesu poprzedzone było, tworzoną na gruncie założeń gospodarki planowej, koncepcją określaną jako gospodarka żywnościowa lub kompleks żywnościowy lub też kompleks rolno-żywnościowy³. Pojęcia te, mimo pewnej zbieżności, nie są tożsame. Koncepcja agrobiznesu zdecydowanie wykracza poza produkcję rolno-spożywczą i odnosi się nadto do wytwarzania i dostarczania środków produkcji, usług, wytwarzania energii, a zwłaszcza agroenergii, produktów medycznych dla zwierząt i ludzi, kosmetyków naturalnych, a nawet dóbr środowiskowych. Tradycyjnie, w naukach ekonomicznych agrobiznes definiowany jest w sposób funkcjonalny, jako logistyczny łańcuch dostaw dóbr powstających na bazie surowców rolniczych i środków produkcji rolniczej, tworzący sieć współzależnych powiązań gospodarczych. Pojęcie agrobiznesu obejmuje działalność licznych i zróżnicowanych podmiotów gospodarczych wytwarzających surowce rolno-spożywcze, jak i pozyskujących takie surowce, prowadzących skup, przechowywanie i przetwarzanie surowców rolno-spożywczych lub innych produktów naturalnych, np. biomasy, a także jednostek wytwarzających i dostarczających środki produkcji,

1 Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

2 Za twórców koncepcji agrobiznesu powszechnie uważa się J.H. Davisa oraz R.A. Goldberga, *A concept of agribusiness*, Boston 1957.

3 Szerzej zob. F. Kapusta, *Agrobiznes jako logistyczny łańcuch (sieć) dostaw dóbr powszechnego spożycia*, „Wies Jutra” 2010, nr 1, s. 26; tegoż, *Agrobiznes*, Warszawa 2012, s. 42 i nast.

przedsiębiorstw tworzących kanały dystrybucji surowców i produktów przetworzonych, aż po punkty dystrybucji konsumenckiej (sklepy)⁴.

Kształtująca się w coraz szerszym zakresie wielofunkcyjność gospodarstw rolnych spowodowała, że w ostatnim czasie aktywności podejmowane na obszarach wiejskich określane są jeszcze bardziej pojemnym pojęciem *biobiznesu*, który docelowo objąć ma wszystkie działalności mające na celu wykorzystanie zasobów przyrodniczych w działalności gospodarczej człowieka⁵.

2. Agrobiznes a agropresiębiorczość

W strukturze agrobiznesu wyodrębnia się trzy zasadnicze ogniwa (agregaty), które wzajemnie ze sobą współdziałają i świadczą usługi. Są to: zaopatrzenie dla produkcji; produkcja rolno-spożywcza; oraz przetwórstwo i obrót produktami rolnymi. Nadto, w ujęciu ekonomicznym wyróżniane są również tzw. otoczenia agrobiznesu, stanowiące jego strukturalną całość. Zasadnicze znaczenie ma otoczenie *instytucjonalne*, rozumiane jako system organów i administracji rolnej, agencji rolnych, giełd towarowych, domów składowych, rynków hurtowych, usług bankowych, ubezpieczeń, organizacji branżowych, a także doradztwa, samorządu rolnego oraz związków zawodowych. Kolejne wyróżniane to otoczenie *marketingowe*, zwane też rynkowym, którego funkcje koncentrują się na systemach pozyskiwania, gromadzenia, przetwarzania i przepływu informacji. Natomiast, otoczenie środowiskowe odnosi się do czynników determinujących stan i tendencje rozwoju obszarów wiejskich.

Reguły prawne, jakie normują agrobiznes, stanowią wypadkową możliwości gospodarczych kraju, potrzeb społecznych oraz założeń polityk gospodarczych, w tym polityki rolnej, tak krajowej, jak i europejskiej, wdrożonej zasady zrównoważonego rozwoju oraz wielofunkcyjności rolnictwa wkomponowanej w reguły wolnorynkowe. Stanowią zatem złożony system regulacji, obejmujący przepisy prawa prywatnego i publicznego, które kształtują współczesny model ustroju rolnego w Polsce oraz wyodrębniają rolny obrót gospodarczy ze sfery obrotu powszechnego, jako subsystem gospodarki narodowej⁶.

Wychodząc z ekonomicznego pojęcia i struktury agrobiznesu, można przyjąć, że pojęcie agropresiębiorczości należy ujmować wężiej niż agrobiznes i odnieść wyłącznie do sfery działalności wytwórczej w rolnictwie i podmiotów ją realizujących.

4 F. Kapusta, *Agrobiznes*, Warszawa 2012, s. 33- 55.

5 Zob. S. Urban, (w:) *Agrobiznes i biobiznes. Teoria i praktyka*, S. Urban (red.), Wrocław 2014, s. 13-19.

6 Subsystem rozumiany jest jako konglomerat powiązanych ze sobą rodzajów działalności – procesów produkcyjnych, usługowych, handlowych, oświatowych i administracyjnych, a nie całych działów gospodarki. Zob. F. Tomczak, *Od rolnictwa do agrobiznesu. Transformacja gospodarki rolniczo-żywnościowej Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej*, Warszawa 2004, s. 66 i nast.

3. Przedmiotowe kryteria wyróżnienia agropresiębiorczości

Za normatywnym wyróżnieniem agropresiębiorczości, przemawia postępująca wyraźnie różnicowanie się **form organizacji produkcji** oraz **funkcji**, jakie są realizowane przez gospodarstwa rolne. Choć, nadal konstrukcyjne znaczenie mają tradycyjne gospodarstwa rodzinne i właściwe im funkcje produkcyjno-socjalne, to jednak wyraźnie wzrasta liczba jednostek produkcyjnych odmiennie zorganizowanych i realizujących szczególne funkcje gospodarcze – towarowe⁷. Wskazując na dające się wychwycić zróżnicowanie funkcjonalne rolnych jednostek gospodarczych, wyróżnia się funkcje: produkcyjną, gospodarczą, środowiskowo-przestrzenną, socjalną, usługową, agroturystyczną i rekreacyjną oraz innowacyjną. Różnicowaniu funkcji towarzyszy różnicowanie regulacji prawnych, instrumentów wspierających i warunków organizacyjno-technicznych.

Funkcja gospodarcza działalności rolniczej dokonuje najdalej idącej specyfikacji przepisów agropresiębiorczości.

Szczególne reguły wskazać można w odniesieniu do **gospodarstw wielkotowarowych**. Gospodarstwa rolne w Polsce uległy daleko idącej polaryzacji obszarowej oraz produkcyjnej. Dane statystyczne GUS oraz zgromadzone w ramach systemu FADN wykazują istnienie zarówno gospodarstw bardzo dużych, stanowiących trzon produkcji towarowej, jak i zdecydowanie mniejszych, ale uczestniczących – choć z różnym skutkiem – w mechanizmach rynkowych⁸. Gospodarstwa wielkotowarowe ze względu na znaczny obszar produkcyjny, działalność prowadzoną w rozmiarze towarowym oraz organizację pracy, funkcjonują w formach, które zbliżone są lub odpowiadają przedsiębiorstwom. Tak rozumiana funkcja gospodarcza przypisywana jest jednostkom produkcyjnym określanym w typologii gospodarstw rolnych jako bardzo duże i duże. Gospodarstwo jest wówczas miejscem pracy zatrudnionych pracowników, podlega odmiennym reżimom organizacyjnym (np. spółki osobowe, spółki kapitałowe, spółdzielnie), rachunkowym i podatkowym, a także tworzy bardzo wyraźne powiązania okołorynkowe – w sferze przetwórstwa, usług, transportu, przechowywania i innych, zależnych od profilu produkcji. Przepisy polskiego prawa, jak dotąd nie tworzą dla tej grupy gospodarstw szczególnego reżimu prawnego, co należy ocenić negatywnie, zwłaszcza w kontekście rozwiązań europejskich, które normatywnie wyróżniają przedsiębiorstwa rolne, tworząc właściwe im ramy prawne w strukturze wolnorynkowej gospodarki⁹.

7 Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2013 r., działalność rolniczą prowadziły 10 573 spółki, w tym 6 732 spółki prawa handlowego, 2 826 spółek cywilnych, www.stat.gov.pl tabele: 86, 133, 157.

8 Powszechny Spis Rolny ujawnił, że około 20 000 gospodarstw rolnych w Polsce to tzw. duże jednostki produkcyjne, osiągające wielkość produkcji przekraczającej 100 000 euro rocznie. Natomiast produkcję w rozmiarze towarowym prowadzi ok. 500 000 gospodarstw rolnych. Por. A. Łączyński, Powszechny Spis Rolny 2010. Charakterystyka gospodarstw rolnych, Warszawa 2012, www.stat.gov.pl.

9 A. Lichorowicz, Gospodarstwo rolne a kodeks handlowy, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1998, nr 7-8, s. 15 i nast.; J. Bieluk, Prowadzenie działalności rolniczej przez osoby prawne, (w:) Kwestia agrarna. Za-

Inną formą agropodsiębiorczości są działalności prowadzone w ramach **działów specjalnych produkcji rolnej**. Ich wyróżnienie dokonane zostało dla potrzeb regulacji podatkowych, i w takim ujęciu stanowią formę działalności gospodarczej podlegającej powszechnym regułom przedsiębiorczości. Regulacje prawne tej formy aktywności gospodarczej sięgają swoimi korzeniami systemu gospodarki planowej, a ich celem było ograniczenie poziomu dochodów uzyskiwanych z określonych działalności rolniczych. Przepisy te, mimo przyjęcia reguł gospodarki wolnorynkowej, w niewielkim stopniu uległy zmianie. Paradoksalnie, stanowią jedno z nielicznych rozwiązań prawnych dostosowujących – przynajmniej w sferze podatkowej – rolniczą produkcję towarową do warunków wyznaczanych przez zasady swobodnej przedsiębiorczości. Z uwagi na to, że działy specjalne z reguły prowadzone są przez gospodarstwa rolne klasyfikowane w typologii jako średnio duże, średnio małe i małe, stanowią przejaw realizacji funkcji gospodarczej, innej niż wielkotowarowa. Działy specjalne stanowią formę przejściową między typową funkcją produkcyjną, realizowaną przede wszystkim w oparciu o aktywne wykorzystywanie gruntów rolnych, a nowoczesną funkcją gospodarczą, która może w szerszym zakresie wykonywać inne sposoby wytwarzania oraz prowadzić do specjalizacji produkcji¹⁰.

Do agropodsiębiorczości należą także podmioty gospodarcze zajmujące się **produkcją agroenergii** w gospodarstwach rolnych. Zgodnie z ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii¹¹, ustawodawca wprowadził nowe sposoby organizacji prowadzenia takiej działalności, jakimi są spółdzielnie energetyczne¹² oraz klastry OZE¹³.

4. Podmiotowe kryteria wyróżnienia agropodsiębiorczości

Wyodrębnienie agropodsiębiorców jest ściśle związane z formą organizacyjno-prawną. Na gruncie obowiązujących przepisów można bowiem wskazać na określone podmioty gospodarcze, którym ustawodawca niewątpliwie przyznał status przedsiębiorcy rolnego.

Normatywny status przedsiębiorców rolnych uzyskały **spółdzielnie** rolnicze, mające najdłuższą historię funkcjonowania w sferze krajowego obrotu rolnego. W państwach członkowskich Unii Europejskiej prowadzenie agropodsiębiorczości przez spółdzielnie rolnicze ma poważne znaczenie. Według danych statystycznych funkcjonuje przeszło 22 tysiące spółdzielni, a całkowity ich obrót przekracza 347 mld euro. Mają dominujący udział w dostawach środków produkcji rolniczej,

---

10 gadnienia prawne i ekonomiczne, P. Litwiniuk (red.), Warszawa 2016, s. 271-283.
11 Problematyka działów specjalnych doczekała się opracowania monograficznego. Zob. J. Bieluk, Działy specjalne produkcji rolnej. Problemy prawne, Białystok 2013.
12 Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1148 ze zm., cyt. dalej jako ustawa OZE.
13 Art. 38b ustawy OZE.
14 Art. 38 ustawy OZE.

skupie produktów rolnych, przetwórstwie i marketingu. Komisja Europejska w kolejnych dokumentach¹⁴ podkreśla, że spółdzielnie, realizując założenia tzw. ekonomii społecznej, w zasadniczy sposób przyczyniają się do realizacji kluczowych celów Unii Europejskiej, tak gospodarczych, jak i społecznych. Polskie regulacje prawne, przyjęte w roku 1982¹⁵, mimo licznych nowelizacji, nie spełniają oczekiwań i nie czynią zadość potrzebom nowoczesnej działalności wytwórczej w rolnictwie. Pewne nadzieje pokładane są w trwających pracach legislacyjnych nad nową ustawą o spółdzielniach rolników¹⁶.

Przedsiębiorcą rolnym są także **grupy i organizacje producentów rolnych**, którym reguły wspólnej polityki rolnej przypisują szczególną rolę w kształtowaniu i kontroli rynków rolnych, na których działają. Przepisy stanowiące podstawę organizacji rynku rolnego UE w sposób szczególny kształtują gospodarczą i prawną sytuację organizacji producentów rolnych¹⁷, które mogą zostać uprawnione do uczestniczenia lub administrowania mechanizmami wspólnego rynku rolnego. Podejmowanie wspólnych działań organizacyjnych, produkcyjnych i związanych z wprowadzeniem do obrotu produktów rolnych, prowadzi do realizacji zasadniczych celów gospodarczych, za jakie Unia Europejska uznaje optymalizację warunków produkcji i zbytu poprzez obniżenie kosztów, stabilizację cen, koncentrację podaży, tworzenie dużych i jednorodnych partii towarów, planowanie wielkości i jakości produkcji oraz unikanie wewnętrznej konkurencji. W najnowszych założeniach WPR cele organizacji producentów rolnych wynikają z ograniczenia instrumentów interwencji rynkowej oraz zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności rolnictwa. Są to niewątpliwie priorytety nowoczesnej agropredsiębiorczości.

Najnowszą formę organizacji przedsiębiorców rolnych stanowią szczególne, uznane za innowacyjne, powiązania gospodarcze określane jako **klastry**¹⁸. W założeniach gospodarczych Unii Europejskiej koncepcja klastrów po raz pierwszy określona została w decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1639/2006 ustalającej program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji na lata 2007-2013¹⁹. W dokumentach statuujących najnowsze ramy rozwoju społeczno-gospodarczego komisja uznała znaczenie klastrów, jako mechanizmów zapewniających łączenie podmiotów gospodarczych i instytucji naukowych, umożliwiające szybsze wprowadzanie wiedzy na rynek oraz uznała klastry za jeden z dziewięciu strategicznych prioryte-

14 Zob. m.in.: Komisja Europejska, Biała Księga o przedsiębiorstwach spółdzielczych. Dokument konsultacyjny UE, Bruksela 2001, s. 5.

15 Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 21 ze zm.

16 Zob. projekt ustawy o spółdzielniach rolników, Druk nr 1425, z dnia 22 marca 2017 r.

17 K. Van Herck, Assessing efficiencies generated by agricultural Producer Organisations, Luksemburg 2014, <http://ec.europa.eu.pdf>; J. Eastham, Producer Organisations – the Way Forward?, "Journal of Co-operative Studies" 2014, s. 50-54.

18 Zob. O. Solvell, G. Linqvist, C. Ketels, The Luster Initiative Greenbook, Stockholm 2003, s. 34 i nast.

19 Zob. art. 13 decyzji 1639/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. ustanawiającej Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (2007-2013), Dz.Urz. UE L 310 z 9.11.2006, s. 15.

tów dla realizacji szeroko zakrojonej europejskiej strategii innowacyjnej²⁰. Przepisy polskiego prawa nie definiują pojęcia klastra jako formy organizacji współpracy gospodarczej. W konsekwencji tworzenie i funkcjonowanie **klastrów produkcji rolnej**, choć ma istotne znaczenie dla agropresiębiorczości, gdyż kształtuje nowoczesne formy współdziałania, napotyka na daleko idące utrudnienia. Zasadnicze wynikają z braku tradycji i woli współpracy zarówno między samymi producentami rolnymi, jak i między producentami a innymi podmiotami rynku rolnego. Wyraźnie widoczna jest również słabość organizacyjna producentów rolnych, nieznajomość reguł i wymagań prawnych niezbędnych dla podjęcia współpracy oraz pozyskania finansowych środków na rzecz rozwoju powiązań kooperacyjnych. Nie ma też powszechnie znanych wzorców, które pozwalałyby na skorzystanie z już istniejących doświadczeń. Nieliczne są także inicjatywy inspirujące i propagujące tę formę współdziałania ze strony ośrodków naukowo-badawczych. Zmianę w tym zakresie wywołać może realizacja **Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego na rzecz Wydajnego i Zrównoważonego Rolnictwa EPI-AGRI**, która stanowi element wsparcia rozwoju gospodarki rolnej. Implementacja EPI-AGRI dokonywana jest za pośrednictwem Programu Horyzont 2020 – Europejski Program Ramowy w zakresie Badań Naukowych i Innowacji²¹ oraz krajowych i regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a także środków krajowych (publicznych i, w pewnym zakresie, prywatnych). Za zasadniczy cel wsparcia finansowego uznano: zwiększenie udziału lokalnych podmiotów gospodarczych, jednostek organizacyjnych, naukowych i samorządowych we wdrażaniu programów rozwoju obszarów wiejskich; podniesienie jakości wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich; informowanie społeczeństwa i potencjalnych beneficjentów o polityce rozwoju obszarów wiejskich i o możliwościach finansowania; wspieranie innowacji w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich. Agropresiębiorcy dla potrzeb tego programu traktowani są jako stała część dynamicznego systemu, związanego ze społecznością, edukacją, marketingiem, polityką rządu oraz innymi czynnikami rozwojowymi.

5. Prawna koncepcja agropresiębiorczości

Działalność rolnicza prowadzona w towarowym wymiarze wskazuje na konieczność ukształtowania spójnego, szczególnego reżimu gospodarczego, jakim jest agropresiębiorczość. Mimo że obowiązujące regulacje nie tworzą jeszcze wyod-

20 Zob. Komunikat Komisji nt. Wykorzystanie wiedzy w praktyce: Szeroko zakrojona strategia innowacyjna dla UE, Bruksela, 13 września 2006 r., COM (2006) 502 wersja ostateczna. Docelowo powstawać powinny klastry ponadnarodowe – globalne. Zob. Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, W kierunku światowej klasy klastrów Unii Europejskiej, Bruksela, 17 października 2008 r. COM (2008) 652 wersja ostateczna.

21 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1291/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014-2020) oraz uchylające decyzję nr 1982/2006/WE, Dz.Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., s. 104.

reżimowego reżimu prawnego, to jednak wyraźnie widoczne są obszary, które wskazują na dokonującą się specjalizację. Tendencja ta jest stała, a kolejne dokonywane zmiany legislacyjne potwierdzają proces wyróżnienia agropresiębiorczości w sferze regulacji prawnorolnej.

Mimo daleko idącej ostrożności ustawodawcy w dokonaniu jednoznacznego rozróżnienia reżimów prawnych, można jednak wskazać na regulacje, które wprost przyznają status przedsiębiorcy, a także takie, które odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów o swobodzie działalności gospodarczej w odniesieniu do działalności prowadzonych przez producentów rolnych. Szczególnie wyraźne różnicowanie statusu prawnego, a tym samym reżimów prawnych, dokonywane jest w najnowszych regulacjach.

Tak ma to miejsce w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, której przepisy wprost mówią, że produkcja agroenergii w gospodarstwach rolnych jest działalnością gospodarczą regulowaną (art. 18, 19, 21, 23, 37 ustawy o OZE). Dalej, w ustawie z dnia 5 grudnia 2016 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia sprzedaży żywności przez rolników²² oraz ustawie z dnia 15 grudnia 2016 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej w obrocie produktami rolnymi i spożywczymi, która w drastyczny sposób ogranicza reguły kontraktowe właściwe dla gospodarki wolnorynkowej, tworząc system nadzoru i kontroli oraz sankcji finansowych, jakie mogą zostać nałożone na przedsiębiorców rolnych będących nabywcami lub dostawcami produktów rolnych lub spożywczych (art. 2, 5, 21, 33-36). Rozróżnienia gospodarczego statusu działalności rolniczej można także doszukać się w postanowieniach ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw²³, w zakresie dotyczącym spółek handlowych. Stosownie do postanowień art. 2a znowelizowanej ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, spółki te mogą nabyć nieruchomość rolną wyłącznie w specjalnym trybie, tj. za zgodą Prezesa Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR). Poszerzone zostały również uprawnienia kontrolne ANR obrotu nieruchomościami rolnymi przez podmioty gospodarcze za pomocą prawa wykupu gruntów oraz stosunków kapitałowych przez możliwość stosowania prawa pierwokupu i wykupu udziałów lub akcji.

Dokonane w powołanych aktach różnicowanie reżimu prawnego agropresiębiorczości ocenić trzeba jako wyjątkowo rygorystyczne i ograniczające możliwości funkcjonowania agropresiębiorców, zwłaszcza prowadzących swoją działalność w formie spółki prawa handlowego²⁴. Proces zmian legislacyjnych, w myśl dekla-

---

22 Dz.U z 2016 r. poz. 1961.

23 Dz.U. z 2016 r. poz. 585.

24 Szerzej zob. J. Bieluk, Spółki prawa handlowego a ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego, „Studia Iuridica Lublieniensia” 2017, nr 1.

racji prawodawcy, nie został jeszcze zakończony, toteż pełna analiza ich skutków dla kształtowania reżimu agropresiębiorczości jest przedwczesna. Można jednak wskazać zasadnicze determinanty i kierunek zmian, których – deklarowanym przez prawodawcę – celem jest wzmocnienie pozycji gospodarstw rodzinnych.

Poprawna, w polskich realiach gospodarczych, koncepcja ochrony i umocnienia gospodarstw rodzinnych, zadeklarowanych w art. 23 Konstytucji jako podstawowych dla ustroju rolnego w Polsce, realizowana jest niestety kosztem innych rolniczych jednostek gospodarczych, którym rygorystycznie obostrzono reguły uczestniczenia w rolnym obrocie gospodarczym. Może to utrudnić lub wręcz uniemożliwić ich funkcjonowanie, realizację funkcji związanych ze świadczeniem dóbr publicznych, a w konsekwencji zaburzyć stabilny, proporcjonalny i zrównoważony rozwój wszystkich równoprawnych podmiotów tworzących subsystem gospodarczy kraju, jakim jest agrobiznes.

Tymczasem, postępująca polaryzacja gospodarstw rolnych i wzrost liczby dużych gospodarstw towarowych oraz pojawienie się gospodarstw wielkotowarowych wykazują stałą tendencję rozwojową²⁵. Analiza danych gromadzonych w systemie FADN, porządkowanych według reguł wspólnotowej typologii gospodarstw rolnych, wskazuje, że liczba gospodarstw towarowych przekraczających wyższe progi ekonomicznej żywotności jest coraz większa. Jest oczywistym, że interesy i oczekiwania, ale także i obowiązki zwłaszcza publicznoprawne, jakim podlegają jednostki produkcyjne realizujące funkcje gospodarcze, powinny być odmienne od odnoszących się do gospodarstw o niższym potencjale gospodarczym.

W kontekście normatywnego wyróżnienia agropresiębiorczości należy zwrócić uwagę, że procesy innowacyjne, modernizacyjne i rozwojowe w polskim rolnictwie zachodzą w wolnym tempie i pozostają w znacznej mierze niedostępne dla małych, a także słabszych ekonomicznie średnich gospodarstw rolnych, które wymagają innych mechanizmów kształtujących i wspierających ich warunki działalności. Gospodarcze kryteria wyróżnienia jednostek towarowych pozwolą na konieczne zróżnicowanie reżimów prawnych, tworząc reżim agropresiębiorczości.

Dokonanie formalnej dyferencjacji producentów rolnych wymaga trudnej i szeroko zakrojonej ingerencji legislacyjnej, która uporządkuje status prawny producentów rolnych prowadzących towarową działalność rolniczą w sferze powszechnego obrotu gospodarczego. W konsekwencji otworzy drogę do ustalenia zróżnicowanych zasad opodatkowania rolnictwa, naliczania i poboru składki zdrowotnej, systemu zabezpieczeń socjalnych, a w dalszej perspektywie pozwoli na wyróżnienie

25 Na podstawie klasyfikacji gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej z 2015 roku, opublikowanych w Wyniki standardowe 2014 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe, s. 51, liczba gospodarstw średnio dużych (50≤€ -100) wyniosła 35.712; gospodarstw dużych (100≤€ -500) 16.305, a bardzo dużych (≥€ 500) 2.077.

presiębiorstwa rolnego. Umożliwi to klarowne wyróżnienie reżimu prawnego agropresiębiorczości.

Punktem wyjścia dla dokonania zmian w kwalifikowaniu rolnych jednostek gospodarczych i określania ich statusu prawnego jest nowoczesne zdefiniowanie działalności rolniczej, wskazanie, kiedy i przy spełnieniu jakich przesłanek ma charakter gospodarczy (działalność gospodarcza). Instrumenty finansowe i organizacyjne powinny zostać odrębnie dostosowane do odmiennych zadań i funkcji gospodarstw. Kwestią szczegółową pozostaje wskazanie kryteriów, które pozwolą na dokonanie jednoznacznego wyróżnienia²⁶. Najczęściej sugerowane, zwłaszcza przez orzecznictwo, jest tu kryterium dochodowe²⁷, ale wskazuje się także na stopień powiązania z rynkiem, strukturę i organizację pracy czy reguły organizacyjnoprawne. Wskazanie kryteriów wyróżnienia umożliwi zdefiniowanie osób prowadzących działalność jako preiębiorców rolnych. Z uwagi na daleko idącą specyfikę rolnictwa, koniecznym jest przyjęcie dla rolniczej działalności gospodarczej zasad szczególnych. W odniesieniu do gospodarstw dużych i bardzo dużych niezbędne jest skonstruowanie reżimu preiębiorstw rolnych, co umożliwi ich pełniejszy udział w regułach rynkowych i wolnej konkurencji. Stworzy też podwaliny pod prawną koncepcję agropreiębiorczości.

---

26 B. Jeżyńska, *Producent rolny jako preiębiorca*, Lublin 2008; P. Bielski, *Pojęcie preiębiorcy w systemie prawa polskiego. Zagadnienia konstrukcyjne*, Gdańsk 2005.

27 Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 października 2010 r., K 58/07, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego seria A” 2010, nr 8, poz. 80.

THE LEGAL CONCEPT OF AGRICULTURAL ENTREPRENEURSHIP

Keywords: agricultural entrepreneurship, agribusiness, agricultural activity, agricultural entrepreneur

The paper constitutes an analysis from the point of view of the opportunity of legal system for agricultural entrepreneurship. The term “agricultural entrepreneurship” should be interpreted narrowly than “agribusiness”, which is understand as an industry engaged in the producing operations of a farm, the manufacture and distribution of farm equipment and supplies, and the processing, storage, and distribution of farm commodities.

Bibliografia:

- Bielski P., Pojęcie przedsiębiorcy w systemie prawa polskiego. Zagadnienia konstrukcyjne, Gdańsk 2005.
- Bieluk J., Działy specjalne produkcji rolnej. Problemy prawne, Białystok 2013.
- Bieluk J., Prowadzenie działalności rolniczej przez osoby prawne, (w:) Kwestia agrarna. Zagadnienia prawne i ekonomiczne, P. Litwiniuk (red.), Warszawa 2016.
- Bieluk J., Spółki prawa handlowego a ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego, „Studia Iuridica Lublinskiensia” 2017, Nr 1.
- Davis J.H., Goldberg R.A., A concept of agribusiness, Boston 1957.
- Eastham J., Producer Organisations – the Way Forward?, “Journal of Co-operative Studies” 2014.
- Jeżyńska B., Producent rolny jako przedsiębiorca, Lublin 2008.
- Kapusta F., Agrobiznes jako logistyczny łańcuch (sieć) dostaw dóbr powszechnego spożycia, „Więść Jutra” 2010, nr 1.
- Kapusta F., Agrobiznes, Warszawa 2012.
- Lichorowicz A., Gospodarstwo rolne a kodeks handlowy, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1998, nr 7-8.
- Łączyński A., Powszechny Spis Rolny 2010. Charakterystyka gospodarstw rolnych, Warszawa 2012.
- Solvell O., Linqvist G., Ketels C., The Luster Initiative Greenbook, Stockholm 2003.
- Tomczak F., Od rolnictwa do agrobiznesu. Transformacja gospodarki rolniczo-żywnościowej Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Warszawa 2004.
- Urban S., (w:) Agrobiznes i biobiznes. Teoria i praktyka, S. Urban (red.), Wrocław 2014.
- Van Herck K., Assessing efficiencies generated by agricultural Producer Organisations, Luksemburg 2014, <http://ec.europa.eu.pdf>.